

VALLÁS

Tomka Miklós

Vallás és ifjúság 1978-1993 között

Tézisek

Az ifjúsági rétegekben a társadalom egészéhez hasonlóan érvényesülnek a kultúraváltás és – ezen belül – a vallási változás jelenségei, a rendszerszerűség gyengülése, az eredetileg egymást feltételező, logikailag egymásra épülő kultúraelemek közötti korreláció gyengülése (a vallás egymástól függetlenedő „dimenziókra” bomlása), a hagyományos kultúra (és a vallás) vesztese, valamint a tradícióvesztés igazodása a modernizáció pályáihoz (faluról városba kerülés, az iskolázottság emelkedése, szakmai mobilitás, a kibocsátó társadalmi közegetől való eltávolodás).

A kultúraváltás a fiatalságban különösen erősen érvényesül, ezáltal ifjúság mintegy avant-garde szerepbe kerül. A magyarországi ifjúsági vallási változás terén ez azzal jár, hogy a generációk között súlyos világnézeti eltérés alakul ki, ami európai összehasonlításban jelentősen megváltoztatja a nemzetek sorrendjében való helyünket.

(Ezen a tényen mit sem változtat, hogy az életpálya során a vallásosság erősség továbbra is U-görbét mutat.)

A kultúraváltás okai között sajátos elemként érvényesül a családi szocializáció természetes és hagyományos folyamatának a modernizáció bizonyos jelenségeit követő megtörése. Ilyen befolyásoló jelenségek a női munka általánosság válása, s ezzel az anyaszerep és a család működésmódjának átalakulása, az életre való felkészítés szempontjából az iskolai végzettség jelentőségének megnövekedése, és ezzel a családi minták szerepének a csökkenése. A generációk közötti műveltségi távolságnak (legalább egy bizonyos történelmi szakaszban) a megnövekedése által csökken az előző generáció által képviselt kultúra tekintélye. (Ezt a tekintélyt a kommunista kultúrpolitika módszeresen is csökkenteni kívánta.)

A vallásosság szempontjából ma Magyarországon a hagyományos kultúra szerepének gyengülésével ellentétes hatással jár az ifjúság szembefordulása az őket formáló intézményeknek és szülők nemzedékének kultúrájával. Az ifjúsági „ellenzékiség” következtében vallási újjáéledés tapasztalható (noha alacsony szinten), a nagy egyházakon belül – elsősorban az ifjúság körében terjednek a vallásosság új típusú kifejezési formái, valamint új vallási mozgalmak és szekták jelennek meg nem ritkán fundamentalista, szinkretista, ill. Európán kívüli kultúrákat idéző jelleggel. Az ifjúság világnézeti képe plurálisabb, mint a társadalom egészéé.

Az ifjúság vallásosságának változása az 1969., 1976., 1989., 1992. és az 1995. évek vizsgálati adatainak összehasonlítása alapján:

- A vallási változás intragenerációs U-görbéként jelentkezik.
- A szekularizáció történeti folyamatként általánosan intergenerációs szakadások formájában lép fel. Kelet-Európában erősítő tényezőként ehhez járul a politikai rend-

- szer, a vallásellenes hivatalos ideológia és a kultúrpolitika hatása.
- Az elvallástalanodás Magyarországon jelentős mértékben a családi szocializáció sérüléseinek következménye. A még zajló kultúrbojlás ismeretében a továbbiakban is feltételezhető a – főként az ifjúsági rétegekben manifesztté váló – egyre általánosabb elvallástalanodás.
  - Az elvallástalanodás nálunk a nemzedékek közötti kulturális törés kifejeződése.
  - Az ifjúsági vallási megújulás: félig álom, de félig valóság, ami ellentmond a folyamatos és megállíthatatlan elvallástalanodás feltételezésének.
  - Az ifjúsági vallásosság: szembefordulás a felnőtt nemzedékekkel és a bevett kultúrával? Az ifjúsági vallási szubkultúrák mind a nagy egyházakon belül, mind a szektákban és az új vallási mozgalmakban sajátos jellemvonásokat mutatnak.

Imre Anna

Vallásosság a mai egyetemi hallgatók körében

Nehezen eldönthető kérdés, hogy az ifjúság körében észlelhető, az ifjúságra jellemző kulturális minták, ízlésvilág, nézetrendszerek mennyiben képezik az ifjúsági kultúra részét, s mennyiben jelentik adott társadalom számára egy szélesebb kultúra jövőidejét. Lehet az ifjúság körében tapasztalt jelenségek, minták jó részét ifjúságspecifikus jelenségként, az ifjúságcentrizmus egyfajta kifejeződéseként tekinteni, olyan jelenségekként, amelyek nem lépik át a generációs határvonalakat, s amelyeket követők idővel szükségképpen „kinőnek”. Lehet ugyanakkor e jelenségeket, mintákat úgy is tekinteni, mint amelyek adott generáción belül hosszabb időn át fennmaradva, s a következő generációnak továbbadva adott minták általánosodásához vezetnek, s a ezeket a jelenben, generációs metszetben feltárva ezzel voltaképpen egy szélesebb társadalmi kultúra jövőidejét vetíthetjük előre. Mindkét álláspont mellett lehet érvelni, egyértelműen dönteni valamelyik mellett már nem. Érdemes azonban minden vizsgált jelenség kapcsán elgondolkodni a kérdésen: jelen esetben a vallásosság vizsgálata ad erre lehetőséget.

A fiatalok vallásosságának vizsgálata érdekes tanulságokkal szolgálhat mindkét vonatkozásban. A vallásosság mértékében vagy kifejeződési formáiban bekövetkezett változások értelmezhetőek egyrészt, mint az előző generáció mintáit elutasító fiatalok részéről valamiféle új, sajátos megismerési formák, értékek, életmódminták keresése, vagyis mint egyfajta generációs különállás, ifjúsági „etnocentrizmus” kifejeződése. Értelmezhetőek azonban ezek másrészt jelzéseként mint vallásosság generációs utánpótlására vonatkozóan. A vallásos magatartásban bekövetkezett változások, újabb tendenciák megjelenése többnyire az ezekre fogékonyabb fiatalok körében észlelhetők először, így a fiatalok vallásosságában valószínűsíthetően hosszabbtrávú tendenciák kezdetei foghatók meg minden körülmények közt. Magyarországon a helyzet még sajátosabb: a rendszerváltást követően a teljes vallásszabadsággal (1990. IV. tc.) lehetővé vált a legkülönfélébb, korábban széles körben ismeretlen kiségyházak, (bázisközösségek, szekták, ezoterikus vallási mozgalmak) hazai, legális működése – ezek tevé-